૧. પ્રાર્થના

ચાલો નિરીક્ષણ કરીએ.

મૈત્રીભાવનું પવિત્ર ઝરણું મુજ હૈયામાં વહ્યા કરે,
શુભ થાઓ આ સકલ વિશ્વનું એવી ભાવના નિત્ય રહે,
ગુણથી ભરેલા, ગુણીજન દેખી, હૈયું મારું નૃત્ય કરે,
એ સંતોના ચરણકમલમાં, મુજ જીવનનું અર્ઘ્ય રહે;
મૈત્રીભાવનું....

દીન, ક્રૂર ને ધર્મ વિહોણા, દેખી દિલમાં દર્દ રહે,
કરુણા ભીની આંખોમાંથી, અશ્રુનો શુભ સ્ત્રોત વહે.
મૈત્રીભાવનું....

માર્ગ ભૂલેલા જીવન પથિકને, માર્ગ ચીંધવા ઊભો રહું,
કરે ઉપેક્ષા એ માર્ગની, તો યે સમતા ચિત્ત ધરું.
મૈત્રીભાવનું....

ચિત્રભાનુની ધર્મ ભાવના, હૈયે સૌ માનવ લાવે,
વેર-ઝેરનાં પાપ તજીને, મંગલ ગીતો એ ગાવે.
મૈત્રીભાવનું....

– ચિત્રભાનુ

સ.૧ નીચેના શબ્દો માટે કવિતામાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો.

(૧) દોસ્તી - .... (૨) હૃદય - ....

(૩) ગરીબ - .... (૪) દયા - ....

(૫) રસ્તો - .... (૬) અવગણના - ....

(૭) ઘાતકી - .... (૮) મુસાફર - ....

સ.૨ ઉદાહરણ પ્રમાણે શબ્દ કૌંસમાંથી શોધો.

(દયાળુ, અશુભ, પુણ્ય, અમંગલ, મૃત્યુ, અધર્મ, દુશ્મની, અવગુણ)

(૧) જીવન × મૃત્યુ (૨) મૈત્રી ×

(૩) શુભ × (૪) ક્રૂર ×

(૫) ગુણ × (૬) ધર્મ ×

(૭) પાપ × (૮) મંગલ ×

સ.૩ ઉદાહરણ મુજબ અર્થભેદ લખો.

દા.ત. દિન = દિવસ, દીન = ગરીબ, રાંક

(૧) પાણિ : પાણી (૨) વધુ : વધૂ

(૩) રવિ : રવી (૪) સુર : સૂર

(૫) ચીર : ચીર (૬) પુર : પૂર

સ.૪ ઉદાહરણ મુજબ 'ઇક' લગાવી વિશેષણ બનાવો.

દા.ત. (૧) ધર્મ - ધાર્મિક દા.ત. (૨) દેહ - દૈહિક

(૧) મંગલ - (૧) વેદ -

(૨) સમાજ - (૨) દેશ -

(૩) અર્થ - (૩) દેવ -

દા.ત. (૩) ઇતિહાસ - ઐતિહાસિક દા.ત. (૪) ભૂગોળ - ભૌગોલિક

(૧) દિન - (૧) પુરાણ -

(૨) નીતિ - (૨) મૂલ -

(૩) વિશ્વ - (૩) બુદ્ધિ -

સ.૫ વિશેષણ અને વિશેષ્યને યોગ્ય રીતે જોડો.

(અ)	(બ)
(૧) કરુણા ભીની	(૧) જીવન પથિક
(૨) શુભ	(૨) ગીતો
(૩) માર્ગ ભૂલેલા	(૩) આંખો
(૪) મંગલ	(૪) સ્રોત

સ.૬ કાવ્યપંક્તિમાં ખૂટતો શબ્દ લખો.

(૧) ....ક્રૂર ને ધર્મ વિહોણા, દેખી દિલમાં દર્દ રહે.

(૨) વેર, ઝેરનાં પાપ તજીને, ... ગીતો એ ગાવે.

(૩) એ સંતોના ચરણકમલમાં મુજ જીવનનું.................. રહે.

(૪) શુભ થાઓ આ સકલ .... નું એવી ભાવના નિત્ય રહે.

સ.૭ યોગ્ય વિકલ્પ શોધી ખાલી જગ્યામાં લખો.

(૧) કવિના મનમાં.............નું પવિત્ર ઝરણું વહે છે.

(ક) દયાભાવ (બ) કરુણાભાવ (ગ) મૈત્રીભાવ

(૨) સહુ માનવીનાં હૈયે................આવે એવું કવિ ઇચ્છે છે.

(ક) જાતિ ભાવના (ખ) ધર્મ ભાવના (ગ) મંગલ ભાવના

(૩) કવિ ઇચ્છે છે કે સંતોના ચરણકમળમાં મારા જીવનનું ....રહે.

(ક) નૃત્ય (ખ) સ્રોત (ગ) અર્ધ્ય

સ.૮ તમારા મિત્ર વિશે પાંચ વાક્યો લખો.

સંભાષણ

★ તમે કોઈ દીનદુઃખિયાને મદદ કરી હોય તો તે પ્રસંગનું વર્ણન વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ રજૂ કરો.

★ ટહુકો ડોટ કોમમાં 'જીવન અંજલિ થાજો' કાવ્ય સર્ચ કરી વર્ગમાં ગાઓ.

પ્રકલ્પ

★ સર્વધર્મ સમભાવની એકાદી કવિતા કાર્ડબોર્ડ પર લખી, ધર્મનાં પ્રતીકોનાં ચિત્રો દોરો.

હું વાંચું.............. તમે પણ વાંચો.

ઓ પ્રભુ પ્યારા,
દેવદુલારા;
મનમંદિરમાં આવોને.
આ વિશ્વના તારણહારા
સર્વ જીવોના રક્ષણહારા,
ઓ પ્રભુ પ્યારા,
નંદદુલારા મનમંદિરમાં આવોને.
નાનાં નાનાં ભૂલકાં પ્યારાં,
દર્શન કરવા આવે તારાં,
ઓ પ્રભુ પ્યારા
મોરલીવાળા મનમંદિરમાં આવોને.
બે કર જોડી પ્રાર્થના કરીએ,
નિશદિન તારું ધ્યાન જ ધરીએ,
ઓ પ્રભુ પ્યારા.........

અધ્યાપન સંકેત

આ કવિતાનું સમૂહગાન કરાવવું. વસુધૈવ કુટુંબકમ્‌ની ભાવના વિદ્યાર્થીઓમાં દૃઢ થાય એવાં ઉદાહરણો આપવાં. કાવ્યમાં આપેલાં ચિત્રોનું નિરીક્ષણ કરી જુદા જુદા ધર્મનાં પ્રતીકોની સમજ આપવા વિદ્યાર્થીઓ સાથે સક્રિય ચર્ચા કરવી અને સાચા માનવધર્મ તેમજ મૈત્રીધર્મની વાતો ઉદાહરણ આપી સ્પષ્ટ કરવી. દીન-દુ:ખિયાને મદદ કરવી તેમ જ સંવેદનશીલતાના ગુણ વિદ્યાર્થીઓમાં કેળવાય એવા એકાદ-બે પ્રસંગો કહેવા. કવિતામાં આવતા બે અક્ષરના, ત્રણ અક્ષરના અને ચાર અક્ષરના શબ્દોનું અનુલેખન તેમજ શ્રુતલેખન કરાવવું.

મિત્ર એવો શોધવો, ઢાલ સરીખો હોય;
સુખમાં પાછળ પડી રહે, દુ:ખમાં આગળ હોય.